

Qərbi Kaspi Universiteti

.

**Ali və orta ixtisas təhsili müəssisələri tələbələrinin
ixtisas üzrə təcrübə keçmə**

Qaydası

1. Ümumi müddəalar

1.1. Bu Qayda "Təhsil haqqında" Azərbaycan Respublikasının Qanununun 29.0.37-3-cü maddəsinə əsasən hazırlanmışdır və ali və orta ixtisas təhsili müəssisələri tələbələrinin ixtisas üzrə təcrübə (bundan sonra - təcrübə) keçmə məsələlərini müəyyən edir.

1.2. Bu Qayda tabeliyindən, mülkiyyət növündən və təşkilati-hüquqi formasından asılı olmayaraq, Azərbaycan Respublikasının ərazisində fəaliyyət göstərən ali və orta ixtisas təhsili müəssisələrinə (xarici ölkə ali təhsil müəssisələrinin filialları istisna olmaqla) şamil edilir.

1.3. Təcrübə müvafiq təhsil proqramlarının (ali və ya orta ixtisas) tərkib hissəsidir.

1.4. Hər bir təcrübənin məqsədi, həcmi və qiymətləndirilməsi təhsil proqramları, növü, keçirilmə vaxtı və müddəti ixtisasın tədris planı ilə müəyyən edilir.

2. Təcrübənin məqsədləri və növləri

2.1. Təcrübənin məqsədləri aşağıdakılardır:

2.1.1. tələbənin ali və orta ixtisas təhsili müəssisəsində aldığı nəzəri biliklərini möhkəmləndirmək, dərinləşdirmək və onları praktiki bacarıqlarla tamamlamaq;

2.1.2. tələbənin peşə və akademik vərdişlərini inkişaf etdirmək;

2.1.3. tələbədə işgüzarlıq, təşkilatçılıq, formalaşdırmaq; əməkdaşlıq və davranış səriştələrini

2.1.4. tələbəni müstəqil və səmərəli əmək fəaliyyətinə və akademik mühitə hazırlamaq, onun gələcək karyera inkişafını təmin etmək;

2.1.5. tələbəni təhsil aldığı ixtisasın profilindən və xüsusiyyətindən asılı olaraq, yeni texnologiyalarla, müasir istehsalat sahələri, qabaqcıl peşə təcrübəsi, iş üsulları, elmi-tədqiqatlar və digər məsələlərlə tanış etmək;

2.1.6. tələbənin innovativ təlim və informasiya-kommunikasiya texnologiyaları ilə bağlı səriştələrini inkişaf etdirmək.

2.2. Təcrübənin növləri aşağıdakılardır:

2.2.1. tədris təcrübəsi;

- 2.2.2. istehsalat təcrübəsi;
- 2.2.3. diplomqabağı təcrübə;
- 2.2.4. elmi-tədqiqat təcrübəsi;
- 2.2.5. elmi-pedaqoji təcrübə.

3. Təcrübənin təşkili

3.1. Təcrübə kadr hazırlığının bir hissəsi olmaqla təcrübə bazasında (müəssisə və təşkilatlarda (o cümlədən elmi müəssisə və təşkilatlarda), təhsil müəssisələrində və təcrübənin keçirilməsi üçün müvafiq şəraiti olan digər qurumlarda) təşkil edilir.

3.2. Təcrübənin təşkil olunması üçün ali və orta ixtisas təhsili müəssisələri tələbənin təhsil aldığı ixtisas sahəsinə uyğun olaraq təcrübə bazasını müəyyən edir.

3.3. Təcrübənin məqsədi, məzmunu və strukturu, təcrübə bazası və onun infrastrukturunu, keçirilmə formaları, müddəti və vaxtı, təcrübənin qiymətləndirilməsi üsulları və meyarları, təcrübə üzrə təlim nəticələri ali və orta ixtisas təhsili müəssisəsi tərəfindən təsdiq edilən təcrübə proqramları ilə müəyyən olunur. Tədris planında ixtisas üzrə bir neçə təcrübə növü nəzərdə tutulduğu halda, hər bir növ üzrə ayrıca təcrübə proqramı hazırlanır.

3.4. Təcrübənin təşkili zamanı aşağıdakı tələblər nəzərə alınmalıdır:

- 3.4.1. təcrübə bazasının tələbənin ixtisasına uyğunluğunun təmin edilməsi;
- 3.4.2. həyat və sağlamlıq üçün təhlükəsiz və zərərsiz təcrübə şəraitinin yaradılması;
- 3.4.3. tədris-öyrənmə və təcrübə arasında davamlı əlaqənin qurulması;
- 3.4.4. tələbənin yaradıcılıq və tədqiqat işlərində iştirakının təmin edilməsi;
- 3.4.5. tələbədə müasir informasiya texnologiyalarının tətbiqi istiqamətində bacarıqların artırılması;
- 3.4.6. tələbənin müasir texnologiyalarla, iş üsulları və digər yeniliklərlə tanış edilməsi;
- 3.4.7. peşəkar təcrübə rəhbərlərinin təyin edilməsi;

3.4.8. təcrübə bazasının infrastrukturunun əlilliyi olan tələbələr üçün müəssər olması;

3.4.9. tələbələrin təcrübə bazasında məşğulluq imkanlarının nəzərə alınması.

3.5. Təcrübə ali və orta ixtisas təhsili müəssisəsindən kənarda keçirildiyi halda təhsil müəssisəsi ilə təcrübə bazası arasında müqavilə bağlanılır. Müqavilədə təcrübə keçənlərin sayı, təcrübənin tarixləri və saatları, tərəflərin hüquq və vəzifələri, təcrübə proqramında qoyulan tələblər, təcrübə rəhbərlərinə ayrılan saatlar və ediləcək ödənişlər, tələbələrin iş rejimi və s. əks olunmalıdır.

3.6. Tədris təcrübəsi tələbənin nümunələr, prototiplər, maketlər, sınaqlar və s. vasitəsilə ilkin praktik vərdislərə yiyələnməsinə yönələn təcrübədir. Tədris təcrübəsi ali təhsilin bakalavriat səviyyəsində və orta ixtisas təhsili pilləsində tələbənin təhsil aldığı təhsil müəssisəsinin təcrübə bazasında (laboratoriyalarda, təcrübə-sınaq və uçuş poliqonlarında, trenajorlarda, elmi-tədqiqat laboratoriyalarında, tədris emalatxanalarında və s.), həmçinin ixtisasın xüsusiyyətindən asılı olaraq, təhsil müəssisəsindən kənarda təşkil edilir.

3.7. İstehsalat təcrübəsi tələbənin ali və orta ixtisas təhsili müəssisəsində aldığı nəzəri biliklərini möhkəmləndirmək, dərinləşdirmək və onları praktiki bacarıqlarla tamamlamaq məqsədilə təhsil müəssisəsindən kənardakı təcrübə bazasında təşkil edilən təcrübədir. İstehsalat təcrübəsi təhsil müəssisəsi yerləşən şəhərdən (rayondan) kənarda və ya xarici ölkələrdə də keçirilə bilər.

3.8. Diplomqabağı təcrübə müvafiq ixtisaslar üzrə təlimin yekun mərhələsi olmaqla, ali təhsilin bakalavriat səviyyəsində və orta ixtisas pilləsində buraxılış işinin hazırlanması, bunun üçün lazımi məlumatların toplanılması, sınaqların, tamaşaların keçirilməsi və s. məqsədilə buraxılış işinin müdafiəsindən öncə təşkil edilən təcrübədir. Diplomqabağı təcrübəyə bütün nəzəri dərslər və digər təcrübələri (tədris və/və ya istehsalat təcrübəsi) müvəffəqiyyətlə bitirən tələbələr buraxılırlar. Diplomqabağı təcrübə tələbənin təhsil aldığı təhsil müəssisəsindən kənardakı təcrübə bazasında təşkil edilir.

3.9. Elmi-tədqiqat təcrübəsi ali təhsilin magistratura səviyyəsində magistrlik dissertasiyasının hazırlanması, bunun üçün elmi-tədqiqatların nəticələrinin toplanılması və istifadə edilməsi məqsədilə dissertasiyanın müdafiəsindən öncə təşkil edilən təcrübədir. Elmi-tədqiqat təcrübəsinə bütün nəzəri dərslər və elmi-pedaqoji təcrübəni müvəffəqiyyətlə bitirən tələbələr buraxılırlar. Elmi-tədqiqat təcrübəsi həm tələbənin təhsil aldığı təhsil müəssisəsində, həm də həmin müəssisədən kənardakı təcrübə bazasında təşkil edilir.

3.10. Elmi-pedaqoji təcrübə ali təhsilin magistratura səviyyəsində tələbələrin pedaqoji səriştələrinin formalaşdırılması məqsədilə təşkil edilən təcrübədir. Elmi-pedaqoji təcrübə tələbənin təhsil aldığı təhsil müəssisəsində təşkil edilir.

3.11. Ali təhsilin bakalavriat səviyyəsində və orta ixtisas təhsili pilləsində istehsalat təcrübəsinin, ali təhsilin magistratura səviyyəsində elmi-pedaqoji təcrübənin təşkili məcburidir.

3.12. Tələbənin təhsil aldığı dövrdə ixtisası üzrə əmək fəaliyyəti ali və orta ixtisas təhsili müəssisəsi tərəfindən kafedranın (fənn birləşmə komissiyasının) rəyi əsasında təcrübə komissiyası tərəfindən təcrübə kimi tanına bilər.

3.13. Tələbənin təcrübə müddətində beşgünlük iş rejimi üzrə həftəlik təcrübə keçmə müddəti ən azı 22,5 saat olmalıdır.

3.14. Təcrübə keçməsi barədə tələbənin hesabat forması təhsil müəssisələri tərəfindən müəyyənləşdirilir. Hesabat forması təcrübə proqramının tələblərinə uyğun olmalı və özündə tələbənin keçdiyi təcrübənin qısa məzmunu, apardığı təhlillər və gəldiyi nəticələr öz əksini tapmalıdır.

3.15. Tələbələr təcrübə zamanı yarımqruplara bölünə bilər (10-12 nəfərə qədər). İxtisasın xüsusiyyətindən asılı olaraq (musiqi, incəsənət, tibb, idman və s.) qrupdakı tələbələrin sayı 5-6 nəfər də müəyyənləşdirilə bilər.

3.16. Tələbənin təhsil aldığı ali və orta ixtisas təhsili müəssisələri, təcrübə bazaları və tələbələr təcrübə prosesinin iştirakçılarıdır.

3.17. Tələbənin təhsil aldığı ali və orta ixtisas təhsili müəssisələri:

3.17.1. ayrı-ayrı ixtisaslar üzrə kadr hazırlığının xüsusiyyətlərini və bu Qaydanın tələblərini nəzərə alaraq, Təcrübə Komissiyalarını təşkil edərək onların tərkibini təsdiq edir;

3.17.2. müvafiq təcrübə proqramını, təcrübə gündəliyini, hesabat və rəy formasını hazırlayır və təsdiq edir;

3.17.3. hər təqvim ilinə təcrübə bazaları ilə müqavilə bağlayır, təcrübənin proqramını və qrafikini onlarla razılaşdırır;

3.17.4. təcrübə bazasının profilini nəzərə almaqla, ixtisası uyğun gələn və akademik heyətin təcrübəli işçiləri sırasından təcrübə rəhbəri təyin edir;

3.17.5. təcrübə keçirilən təcrübə bazasını, eləcə də tələbələri təcrübə proqramları ilə təmin edir;

3.17.6. təcrübənin təcrübə proqramına uyğun olaraq təşkilinə və keçirilməsinə nəzarət edir;

3.17.7. təcrübə bazası ilə bağlanmış müqaviləyə uyğun olaraq digər vəzifələri həyata keçirir.

3.18. Təcrübə bazaları:

3.18.1. tələbələrin təcrübə keçməsinə təşkil edir və keçirir;

3.18.2. təcrübəli işçilər arasından təcrübə rəhbərini təyin edir;

3.18.3. təcrübə proqramı əsasında tələbələrin təcrübə yerlərini müəyyən edir,

3.18.4. tələbələrin təcrübə bazasının infrastrukturundan istifadəsinə imkan yaradır;

3.18.5. tələbələri əməyin mühafizəsi və təhlükəsizlik, təcrübə bazasının daxili nizam-intizam qaydaları üzrə müvafiq təlimatlarla təmin edir;

3.18.6. təcrübə müddətində istehsalat müəssisəsinin təqsiri üzündən baş verə biləcək bədbəxt hadisələrə cavabdehlik daşıyır;

3.18.7. təhsil müəssisəsi ilə bağlanmış müqaviləyə uyğun olaraq digər vəzifələri həyata keçirir.

3.19. Tələbə:

3.19.1. təcrübə proqramına uyğun olaraq bilik, bacarıq və vərdislərə yiyələnir;

3.19.2. təcrübə bazasının infrastrukturundan səmərəli istifadə edir;

3.19.3. təcrübə proqramında nəzərdə tutulan fəaliyyətləri təsdiq edilmiş qrafikə uyğun həyata keçirir;

3.19.4. təcrübə proqramına uyğun verilən tapşırıqları vaxtında və keyfiyyətlə yerinə yetirir;

3.19.5. təcrübə bazasının nizam-intizam qaydalarına riayət edir;

3.19.6. üzrsüz səbəbdən təcrübədən yayınma hallarına yol vermir.

3.20. Təcrübəyə rəhbərlik etmək məqsədilə ali və orta ixtisas təhsili müəssisəsi və təcrübə bazası tərəfindən təcrübə rəhbərləri təyin olunurlar.

3.21. Ali və orta ixtisas təhsili müəssisəsi tərəfindən təcrübədən təyin olunan təcrübə rəhbərinin öhdəlikləri aşağıdakılardır:

3.21.1. təcrübə bazası tərəfindən təyin olunan təcrübə rəhbəri ilə birlikdə təcrübənin keçirilməsinə dair təcrübə gündəliyini hazırlayır;

3.21.2. tələbələrin əməyin mühafizəsi və təhlükəsizlik texnikası qaydalarına riayət etmələrinə cavabdehlik daşıyır;

3.21.3. tələbələrə fərdi tapşırıqların, təcrübə mövzularının müəyyənləşdirilməsində və onların təcrübə bazalarına təhkim olunmasında iştirak edir;

3.21.4. tələbələrə fərdi tapşırıqların yerinə yetirilməsində metodiki yardım göstərir və onlara tələb olunduğu halda buraxılış işi və magistr dissertasiyasının yazılması üçün lazım olan materialların toplanmasında kömək edir;

3.21.5. tələbələrə təcrübə proqramının yerinə yetirilməsi barədə hesabat tərtib edilməsində metodiki yardım göstərir;

3.21.6. tələbənin təcrübə üzrə qiymətləndirilməsində iştirak edir.

3.22. Təcrübə bazası tərəfindən təyin olunan təcrübə rəhbəri:

3.22.1. təhsil müəssisəsi tərəfindən təyin olunan təcrübə rəhbəri ilə birlikdə təcrübənin keçirilməsinə dair təcrübə gündəliyini hazırlayır;

3.22.2. tələbələri təcrübə bazasının müvafiq struktur bölmələri üzrə yerləşdirir;

3.22.3. təhsil müəssisəsi tərəfindən təyin olunan təcrübə rəhbəri ilə birlikdə tələbələrin texniki təhlükəsizlik qaydalarına riayət etmələrinə görə məsuliyyət daşıyır;

3.22.4. tələbənin təcrübə hesabatını imzalayır;

3.22.5. tələbələrin təcrübə müddətində fəaliyyətləri ilə bağlı rəy hazırlayır, rəsmiləşdirir və təhsil müəssisəsinə təqdim edir;

3.22.6. tələbənin təcrübə üzrə qiymətləndirilməsində iştirak edir.

4. Təcrübənin qiymətləndirilməsi

4.1. Təcrübənin nəticəsinin qiymətləndirilməsi ali və orta ixtisas təhsili müəssisəsi tərəfindən müəyyən edilmiş qiymətləndirmə meyarları əsasında təhsil müəssisəsi tərəfindən

yaradılan həm təhsil müəssisəsi və həm də təcrübə bazası tərəfindən təyin edilən rəhbərlərin də iştirak etdiyi Təcrübə Komissiyası tərəfindən aparılır.

4.2. Qiymətləndirmə hər bir təcrübə növü üzrə ayrı-ayrılıqda aparılır. Qiymətləndirmənin üsul və meyarları ali və orta ixtisas təhsili müəssisəsi tərəfindən müəyyənləşdirilir.

4.3. Təcrübə üçün nəzərdə tutulmuş saatların 25 faizindən çoxunda iştirak etməyən tələbənin qiymətləndirilməsi aparılmır. Bu hədd ali təhsil müəssisəsi tərəfindən azaldıla bilər.

4.4. Təcrübədə müxtəlif səbəblərdən iştirak etməyən və ya qeyri-müvəffəq qiymət alan tələbələr təkrarən təcrübədən keçməlidirlər.

4.5. Təcrübədə müxtəlif səbəblərdən iştirak etməyən və ya qeyri-müvəffəq qiymət alan tələbələrin yenidən təcrübə keçmə vaxtı ali və orta ixtisas təhsili müəssisəsi tərəfindən müəyyən edilir. Üzrlü səbəbdən təcrübədə iştirak etməyən tələbəyə ali və orta ixtisas təhsili müəssisəsinin müəyyən etdiyi vaxtda həmin təcrübədə yenidən ödənişsiz iştirak etmək imkanı yaradılır. Bu imkandan istifadə etməyən tələbə üzrsüz səbəbdən imtahanda iştirak etməyən tələbə hesab olunur. Üzrsüz səbəbdən təcrübədə iştirak etməyən və qeyri-müvəffəq qiymət almış tələbənin təkrarən təcrübədə iştirakı ödənişlidir. Bu zaman ödənişin məbləği ali təhsilin bakalavriat və magistratura səviyyəsində təhsil alan tələbələrə münasibətdə Azərbaycan Respublikası Nazirlər Kabinetinin 2013-cü il 24 dekabr tarixli 348 nömrəli qərarı ilə təsdiq edilmiş "Ali təhsil müəssisələrinin bakalavriat və magistratura səviyyələrində, əsas (baza ali) tibb təhsilində və Azərbaycan Milli Elmlər Akademiyasının magistratura səviyyəsində kredit sistemi ilə tədrisin təşkili Qaydaları"na və orta ixtisas təhsili pilləsində təhsil alan tələbələrə münasibətdə Azərbaycan Respublikası Nazirlər Kabinetinin 2013-cü il 26 dekabr tarixli 354 nömrəli qərarı ilə təsdiq edilmiş "Orta ixtisas təhsili müəssisələrində kredit sistemi ilə tədrisin təşkili Qaydaları"na uyğun olaraq müəyyən edilir.

4.6. Bu Qaydanın 3.12-ci bəndinə uyğun olaraq təcrübəsi tanınan tələbənin qiymətləndirilməsi ali və orta ixtisas təhsili müəssisəsinin müəyyən etdiyi qaydaya uyğun olaraq Təcrübə Komissiyası tərəfindən aparılır.

5. Maddi təminat

5.1. Təqaüd alan tələbələrin təcrübə müddətində təqaüdləri saxlanılır.

5.2. Təcrübə ali və orta ixtisas təhsili müəssisələrinin büdcə və büdcədən kənar vəsaitləri hesabına maliyyələşdirilir. Təcrübənin maliyyələşdirilməsi üçün ayrılacaq vəsaitin məbləği ixtisasın təhsil proqramında təcrübəyə ayrılmış kreditin həcminə uyğun müəyyən edilir.

5.3. Təcrübə üçün ayrılmış vəsaitin ən azı 30 faizi təcrübə bazasına, 20 faizi təcrübə ilə bağlı xərclərinin qarşılanması məqsədilə tələbələrə ödənilir. Həmin vəsaitin qalan 50 faizi isə ali və orta ixtisas təhsili müəssisəsi tərəfindən təcrübənin təşkili ilə bağlı digər xərcləri (ali və orta ixtisas təhsili müəssisəsi tərəfindən təyin edilmiş rəhbərin əmək haqqının ödənilməsi və s.) əhatə edir.

5.4. Təcrübə bazasına ayrılmış vəsaitin 50 faizindən az olmayan hissəsi təcrübə bazası tərəfindən təyin olunan təcrübə rəhbərinə əmək haqqı ödənişinə yönəldilir.

5.5. Təhsil müəssisəsində təcrübəyə rəhbərliyə görə Azərbaycan Respublikası Elm və Təhsil Nazirliyi tərəfindən təsdiq edilən ali təhsil müəssisələrində elmi-tədqiqat və elmi-metodik işlərin təşkili qaydaları və professor-müəllim heyətinin tədris işi vaxtı normasına uyğun olaraq təcrübə rəhbərinə dərs yükü ayrılır. Bu zaman əmək haqqı onun dərs yükünə uyğun olaraq ödənilir.

5.6. Təcrübə müddətində işəgötürənlə tələbə arasında müddətli əmək müqaviləsi bağlandığı halda, işəgötürən tərəfindən minimum aylıq əməkhaqqından az olmamaq şərtlə əməkhaqqı ödənilir və əmək münasibətlərindən irəli gələn və qanunvericiliklə müəyyən edilmiş digər ödənişlər edilir.

5.7. Təcrübə təhsil müəssisəsinin yerləşdiyi şəhərdən (rayondan) kənarda və ya xarici ölkədə keçirildiyi halda, təcrübə rəhbərlərinin ezamiyyə xərcləri və tələbələrin nəqliyyat və mehmanxana xərcləri təhsil müəssisəsi tərəfindən ödənilməlidir.